

Stuber Andrea

Szomszédok

JOHN ARDEN: ÉLNEK, MINT A DISZNÓK

beszélő Fábíán Gábor – zárja le. A tíz széken tizenegy szereplő foglal helyet, mivel a régi és az új lakók közé beékelődő Székely Rozi két figurát formál meg felváltva, amolyan összekapcsoló elemként. Egyrészt ő adja Jacksonék lányát, Doreent – ilyenkor kockás sapkát húz a fejére. Amikor leveszi, hogy piszkossárga pokrócot terítsen magára, akkor ő lesz a Sawneyéknál meghúzódó koszlott, beteg Petúnia. (Biztosan ki lehetne ókumlálni valami okos kritikusi magyarázatot erre a szerepkettőzésre, de talán nem kötelező.)

Az előadás ülő formája erősen emlékeztet egy olyan felolvasó színházra, ahol a résztvevők megtanulták a szöveget. A székhez kötöttség súlyosan korlátozza a játsszók lehetőségeit, ugyanakkor mutatkoznak bizonyos előnyei is. Nincsenek szószólések, molyolások, pótcselekvések – a történet mintegy gyorstüzelésben pereg le a szemünk előtt. A rendező Göttinger Pál húzott is, egyszerűsített is: egy-két figura eleve kiesett a rostán, meg sem je-

lenik az előadásban. A célirányosság érzetét növeli, hogy a szereplők frontálisan játszanak: nem egymáshoz beszélnek, hanem felénk fordulva, a mi arcunkba mondják a szöveget. (Viszont az előadás belső szabályrendszerén belül szinte mindenféle kivételre akad példa, s nem könnyű megfejteni, hogy miért. Egyszer például egymásra nézés is van: Hay Anna Rosie-ja és Jankovics Péter Colja keresi meg egymás tekintetét a széksorok mögé nyújtózva.)

A produkcióban elvértve előforduló fizikai akciók jelentősége értelemszerűen megnő. Eltelik közel félóra, mire valaki feláll a székéről, s igen hangsúlyossá lesz, hogy ez épp a Tengerész, vagyis a Mr. Sawneyt némi tragikus mellékzöngével erőteljessé formáló Terhes Sándor. (Odamegy a mérsékeltlen nyegle Kormost játszó Tóth Simon Ferenchez, s fenyegetően a fülébe meséli, hogy miért is nevezik őt Kivégzőnek.) Kicsi gesztusok válnak hathatossá: Col és Petúnia csúszni kezdenek lefelé a széken – nemi egyesülés készül itt. Egy másik, üzletiesebb akus úgy ábrázolják, hogy Jackson szomszéd a székre áll, s egy műanyag pohárból vizet loccsant a saját arcába ugyanakkor, amikor Rachel kiköpi egy másik pohár vizét.

FENT:
Jankovics Péter (Col), Székely Rozi (Petúnia) és Koblicska Lóte (Mrs. Jackson)

JOBBRA:
Tóth Simon Ferenc (Kormos), Téby Zita (Rachel), Terhes Sándor (Tengerész Sawney), Jankovics Péter és Székely Rozi

Koncz Zsuzsa felvételei

A jól felszerelt szereplők jelmezükben és ülő pózaikban hordják figurájuk karakterét. Koblicska Lőte barna parókája és elégedetlenre összehúzott szája éppolyan markánsan kifejező, mint Molnár Gusztáv Mr. Jacksonjának kissé szűk zakója vagy Téby Zita Rachelének terpesze a bő szoknya alatt. Téby Zita egyébként is elemében van a széken: minden várakozó előredőlése, magabiztos könyöklése, fineszes mosolya, közönséges hatótája és élveteg tekintete hibátlan részlete a jellemrajznak. Itt-ott rejtegetnek egy-egy segédeszközt is a játsszók: zsebből kilincs kerül elő (a kizárás gesztusaként), szájából kizúduló fémgolyók (ezt nem érttem), pillangókés, tálca, apró potyogó valamik, fegyvernek látszó téglák és végül a fejeken szétpukkanó vérpatronok – az előadás végére tájkép csata után marad a széksor előtt. Röpké egy óra alatt minden elromlik Arden közösségi emberkísérletében, és a cselekmény eljut a nyílt agresszióig, a csoportos elkövetésig.

Felvetődik a nézőben a kérdés, hogy Göttinger Pál rendező vajon miért ezt a redukált formát választotta a darab megszólaltatásához. A válasz talán az, hogy el akarta kerülni a naturalizmust, a didaktikusságot és a túl direkt letaglózó vagy elborzasztó hatásokat. Olyan az előadás, mint egy ragasztós memocédula. Az van ráírva: bármi megtörténhet.

JOHN ARDEN:
ÉLNEK, MINT A DISZNÓK
(Szputnyik Hajózási Társaság)

Fordító: Nádasy Ádám. Rendező: Göttinger Pál.
Szereplők: Terhes Sándor, Téby Zita, Hay Anna, Jan-
kovics Péter, Tóth Simon Ferenc, Székely Rozi, Koblicska
Lőte, Molnár Gusztáv, Szabó Zoltán, Fábíán Gábor.

Karsai György

Komolyra fordítva a szót

TÉBOLY THÉBÁBAN

A *Bakchánssnők* Euripidész talán legtöbbet vitatott drámája. Tekintették az „istentagadó költő”-vád döntő bizonyítékának, hiszen a tragédia egy kegyetlen, bosszúálló isten mindent és mindenkit elpusztító, Thébai elleni *tébolyáról* szól, ugyanakkor hosszú évszázadokon át mint a legmélyebb, legigazabb istenhit dokumentumát is értékelték, mondván, a dráma főhőse, Dionüszosz az istenségét tagadó hitetlenek megtérítésén, a bűnös halandóknak az istenhithez való (vissza)vezetésén fáradozó drámai hős. Ez utóbbi értelmezés egy időben egészen odáig mehet, hogy úgy tartották, a XI–XII. század tájára datált, ismeretlen szerzőjű *Christus Patiens* („A Szenvedő Krisztus”) című, latin nyelvű tragédia nem más, mint a *Bakchánssnők* átdolgozása (helyenként szó szerinti fordítása!), s annak bizonyítéka, hogy Euripidész Dionüszosz alakjában mintegy megérezte, költői zsenialitással – vagy az istentől való elhívottság-ihletettséggel állapotában – megjósolta a messiás, mi több, egyenesen a *megváltó Krisztus* eljövételét.

A fenti, filológiai adatok rendkívül izgalmasak lehetnek egy szaktudós számára, s komoly, tudományos *Bakchánssnők*-elemzés ma elképzelhetetlen a kutatás fenti eredményeinek figyelmen kívül hagyásával. A színházcsináló művésznek mindez azonban legfeljebb – de azért hadd tegyem hozzá: jó esetben – az előadás létrehozásához tartozó háttéranyag, s per-

sze nem kell behatóan foglalkoznia olyan teóriákkal, mint az istentagadó *versus* elszánt istenhívó Euripidész. A színrevitelt alapvetően meghatározó kérdésekre azonban – amilyen például az, hogy kit tekintünk a dráma főhősenek és/vagy tragikus hősenek: Dionüszoszt vagy az ellene lázadó Pentheuszt – mindenképpen válaszolnia kell.

Egyik első meghatározó színházi emlékem a *Bakchánssnők* Ruszt József rendezte, kaposvári előadása (1975): Rajhona Ádám (Pentheusz) és Trokán Péter (Dionüszosz), Olsavszky Éva (Agaué) és Lukáts Andor (Pásztor-Hírnök) játéka, a szín egészét befonó, függőleges kötél-háló, amelyben mint pókháló halálos szorításában vergődő, kiszolgáltatott lepke kúszik egyre feljebb és feljebb a halálra ítélt Pentheusz – mindez, s maga a hátorzongató, kifürkészhetetlen és kegyetlen isteni akarat győzedelmeskedésére kijátszott történet számomra mind a mai napig a *Bakchánssnők* rejtélyének egyik lehetséges, érvényes megfejtése. 2001–2002-ben Zsótér Sándor a Kamrában radikálisan vad, merész szimbólumokban tobzódó, kitűnő előadást rendezett Euripidész tragédiájából (*Getting horny* címen pedig nemzetközi workshop keretében egy másik, szintén izgalmas változatot is elkészített a *Bakchánssnők*ből).

Fodor Tamás rendezőként és Teiresziasz alakítója-
ként is jegyzi a Stúdió „K” előadását. Mind a rendezés,